

KAJIAN PENUKARAN KOD DI KALANGAN
GURU PELATIH IBAN: SATU KAJIAN KES

MAMAT ANAK UNGGAT

DISERTASI DISERAHKAN UNTUK MEMENUHI
KEPERLUAN BAGI
IJAZAH SARJANA LINGUISTIK

FAKULTI BAHASA DAN LINGUISTIK
UNIVERSITI MALAYA
KUALA LUMPUR

JULAI 2004

PENGAKUAN TENTANG HASIL KERJA AKADEMIK

Dengan ini saya **Mamat Anak Unggat**, nombor pendaftaran **TGCY 01008** mengaku bahawa naskhah Disertasi/Laporan Penyelidikan/Tesis yang saya serahkan bertajuk: **Kajian Penukaran Kod di Kalangan Guru Pelatih Iban: Satu Kajian Kes**, merupakan hasil kerja akademik saya sendiri kecuali bahan-bahan yang telah dinyatakan sumber asalnya.

Sekian dimaklumkan.

Yang benar,

Tandatangan Calon

Nama Calon : MAMAT ANAK UNGGAT

Tarikh : Julai 2004

ABSTRAK

Disertasi ini bertujuan untuk mengkaji aspek sosiolinguistik penukaran kod di kalangan sekumpulan guru pelatih Iban. Ia cuba mengemukakan analisis penukaran kod yang berlaku dalam suasana semula jadi. Dengan menggunakan fungsi perbualan seperti yang diasaskan oleh Gumperz (1982), Poplack (1988), Kachru (1983) dan Rayfield (1970), aspek motivasi sosial penukaran kod ditafsirkan untuk menentukan makna sosial fenomena bahasa tersebut serta mengenal pasti beberapa faktor yang mencetuskannya.

Bagi kajian ini, seramai sepuluh orang guru pelatih Iban yang sedang mengikuti Kursus Diploma Perguruan Malaysia di Maktab Perguruan Rajang, Sarawak telah menyumbangkan data untuk dianalisis. Korpus kajian terdiri daripada empat puluh tiga set rakaman perbualan spontan yang berlaku di dalam keadaan informal antara subjek dengan rakan sekursus atau bukan sekursus yang juga sama-sama menuturkan bahasa Iban sebagai bahasa pertama mereka. Selepas ditranskripsikan, setiap perbualan dikelompokkan dan dilabel sebagai unit mengikut tempat, peserta perbualan dan domain. Setiap perbualan yang dianalisis dianggap sebagai suatu wacana yang lengkap untuk dijadikan asas penafsiran mengikut konteks.

Fungsi perbualan yang digunakan oleh subjek kajian ini ialah: petikan percakapan, rujukan khusus pendengar, interjeksi, pengulangan, penentuan mesej, pernyataan yang bersifat peribadi lawan umum, kemudahan ekspresi, identifikasi peranan, identifikasi laras, komen berlebihan, penegasan untuk menunjukkan perbezaan, pernyataan yang tidak diduga, pernyataan atau pertanyaan yang memerlukan jawapan atau pengesahan,

perihal kesopanan, penukaran topik perbualan dan pemindahan penanda bawah sedar. Untuk mengetahui tujuan atau motivasi penukaran kod, faktor sosio-budaya dan latar belakang linguistik subjek turut dibincangkan.

Dapatan kajian menunjukkan penukaran kod banyak dipengaruhi oleh faktor kesukaran mencari perkataan yang paling sesuai, pengalaman sosial penutur yang hidup dalam masyarakat pelbagai bahasa dan kesan proses multilingualisme yang dialami. Faktor-faktor lain seperti peserta, keakraban perhubungan, topik, tujuan dan kesan serta nilai atau norma masyarakat juga didapati penting dalam pencetusan penukaran kod di kalangan subjek. Dari segi motivasi sosial, amalan penukaran kod di kalangan peserta telah mempamerkan kesopanan serta status sosial yang wujud di antara mereka, di samping memperlihatkan solidariti kumpulan dan akomodasi. Beberapa fungsi perbualan yang digunakan sebagai strategi komunikasi juga turut memperagakan kemahiran sosial yang wujud di kalangan peserta perbualan.

ABSTRACT

This dissertation aims to examine the sociolinguistic aspect of code-switching among a group of Iban teacher-trainees. It strives to present an analysis of code-switching in a naturalistic setting. Based on the conversational functions established by Gumperz (1982), Poplack (1988), Kachru (1983) and Rayfield (1970), the social motivations of code-switching are interpreted to give the meaning of this speech phenomenon. This study also attempts to identify some of the factors that trigger code-switching.

For the purpose of this study, a total of ten Iban teacher-trainees who are currently pursuing a diploma in teacher training course in Rajang Teachers' Training College, Sarawak provided the data for the analysis. The corpus comprises forty-three taped spontaneous conversations between the subjects and their course-mates or non course-mates, who also speak the same mother tongue. Each conversation was transcribed, grouped and labeled as unit according to place, interlocutors and domains before it was then analyzed as a complete discourse in order to provide a basis for context-bound interpretations.

The conversational functions used in this study are: quotation, addressee specification, interjection, repetition, message qualification, personalization verses objectivization, facility of expression, role identification, register identification, parenthesis, emphasis to signify contrast, emphasis of a statement which the hearer might not expect, soliciting answers or confirmation from the interlocutors, expression to signify politeness, expression to signify a change of topic and transfer of subconscious

markers. The socio-cultural and language ability of the subjects were also discussed to determine the purposes or the motivations for code-switching.

Findings of the study showed that code-switching was strongly influenced by the speaker's lack of ability in finding the most appropriate words, their social experiences living in a multilingual society and the effect of multilingualism on them. Other factors such as the participation of interlocutors, role-relationship, topic, intention, and social values were found to have effects on code-switching. Some social meanings of code-switching were also uncovered, like the showing of politeness, types of relationship, solidarity and accommodation. It also revealed the social skill amongst the speech interlocutors in deploying certain conversational functions as communication strategy in their interactions.

Diabadikan untuk isteriku, Dolyana
dan anak-anak yang tersayang,

Samuel
David
Daniel

serta kedua-dua ibu bapaku.

PENGHARGAAN

Penulis ingin merakamkan penghargaan ikhlas kepada penyelia disertasi ini, Puan Norliza Amin yang sentiasa bersedia untuk memberikan nasihat, galakan dan bimbingan. Tanpa penyeliaan beliau disertasi ini tidak mungkin dapat disempurnakan. Kepada Dr. Kamila Ghazali dan Dr. Faridah Noor Mohd. Noor juga diucapkan terima kasih kerana melalui kuliah mereka idea untuk membuat penyelidikan ini dicetuskan.

Penghargaan ini juga diberikan kepada Puan Maria Dris, bekas Pengarah Maktab Perguruan Rajang, Bintangor dan Encik Yahya Kedi, Ketua Jabatan Pengajian Melayu yang memberi sokongan kepada penulis untuk merealisasikan impian ini.

Terima kasih juga diucapkan kepada sekumpulan guru pelatih Iban, Kursus Diploma Perguruan Malaysia di Maktab Perguruan Rajang, Bintangor, Sarawak yang turut menjayakan penyelidikan ini.

Mamat Anak Unggat,
Fakulti Bahasa dan Linguistik,
Univeriti Malaya.

Julai 2004

KANDUNGAN

Muka Surat

Halaman Tajuk	ii	
Pengakuan hasil kerja akademik	iii	
Abstrak	iv	
Dedikasi	viii	
Penghargaan	ix	
Isi Kandungan	x	
Lampiran	xii	
Senarai Jadual	xiii	
BAB 1	PENDAHULUAN	1
1.1	Pengenalan	1
1.2	Pernyataan Masalah	2
1.3	Rasional Kajian	4
1.4	Objektif Kajian	6
1.5	Kepentingan Kajian	7
1.6	Batasan Kajian	8
1.7	Penukaran Kod	9
1.7.1	Definisi Penukaran Kod	10
1.7.2	Jenis Penukaran Kod	12
1.7.3	Ciri-Ciri Penukaran Kod	14
1.8	Bahasa Iban	16
1.9	Lokasi kajian	17
BAB 2	TINJAUAN KAJIAN LEPAS	18
2.1	Pengenalan	18
2.2	Kajian Penukaran Kod dalam Konteks Malaysia	20
2.2.1	Kajian Noor Azlina	21
2.2.2	Kajian Siti Hanim	23
2.2.3	Kajian Farid	24
2.2.4	Kajian Ong	26
2.2.5	Kajian Chin	27
2.3	Kajian Penukaran Kod dalam Konteks Bukan Malaysia	28
2.3.1	Kajian Rubin	29
2.3.2	Kajian Rayfield	29
2.3.3	Kajian Gumperz	30

2.3.3.1	Fungsi Perbualan Gumperz	31
2.3.4	Kajian Kachru	35
2.3.5	Kajian Marasigan	36
2.3.6	Kajian Kumar	37
2.3.7	Kajian Poplack	37
2.3.8	Kajian Kamwangamalu	40
2.3.9	Kajian Myers-Scotton	41
2.4	Kajian Lain	43
2.5	Rumusan Kajian Lepas	48
BAB 3	METODOLOGI KAJIAN	50
3.1	Reka Bentuk Kajian	50
3.2	Subjek Kajian	51
3.3	Instrumen Kajian	53
3.4	Prosedur dan Pengumpulan Data	53
3.5	Persampelan	55
3.6	Penganalisan Data	55
3.6.1	Prosedur Penganalisan Data	55
3.6.2	Masalah Prosedur	56
3.6.3	Asas Penganalisan Data	57
BAB 4	DAPATAN KAJIAN DAN PERBINCANGAN	59
4.1	Pengenalan	59
4.2	Fungsi Perbualan	59
4.2.1	Petikan Percakapan	59
4.2.2	Rujukan Khusus Pendengar	65
4.2.3	Interjeksi	68
4.2.4	Pengulangan	73
4.2.5	Penentuan Mesej	78
4.2.6	Pernyataan Bersifat Peribadi Lawan Umum	81
4.2.7	Kemudahan Ekspresi	84
4.2.8	Identifikasi Peranan	89
4.2.9	Identifikasi Laras	92
4.2.10	Komen Lebihan	99
4.2.11	Penegasan Perbezaan	103
4.2.12	Penegasan Pernyataan yang Tidak Diduga	108
4.2.13	Pernyataan yang Memerlukan Jawapan atau Pengesahan	111
4.2.14	Perihal Kesopanan	114
4.2.15	Penukaran Topik Perbualan	117
4.2.16	Pemindahan Penanda Bawah Sedar	120
4.3	Pola Penggunaan Fungsi Perbualan	122

BAB 5	KESIMPULAN DAN CADANGAN	129
5.1	Pengenalan	129
5.2	Makna Sosial Penukaran Kod dan Faktor Pencetus	129
5.3	Cadangan	134
BIBLIOGRAFI		136
LAMPIRAN		
A	Borang Maklumat	141
B	Peta Lokasi Kajian	142
C	Transkripsi Rakaman Perbualan	143

SENARAI JADUAL

Jadual		Muka Surat
1.	Latar belakang bahasa subjek kajian	51
2.	Senarai fungsi perbualan yang digunakan dalam penganalisan data	58
3.	Penggunaan ekspresi interjeksi mengikut bahasa	73
4.	Pengulangan mengikut pemilihan bahasa	77
5.	Penggunaan istilah/kata nama mengikut bidang	98
6.	Analisis fungsi perbualan mengikut kekerapan bagi setiap unit perbualan	123
7.	Kekerapan fungsi perbualan mengikut kedudukan	124